וַהֲרֵי קַיְימָא לָן, דְּאֵינוֹ לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם – אין אדם מתחייב מלקות ותשלומים על עבירה אחת, וכיון שמבואר במשנה במכות שהבא על נשים אלו חייב מלקות, כיצד אמרה משנתינו שאם אנסן יש עליו חיוב קנס.

מתרצת הגמרא: אָמַר עוּלָּא, לֹא קַשְׁיָא, ובאמת אדם המחויב מלקות וממון משלם ואינו לוקה, וְכָאן – במשנתינו המחייבת קנס, מדובר בְּבָא עַל אֲחוֹתוֹ [או שאר עריות] כשהיא נַעֲרָה, ומשלם ואינו לוקה, וְכָאן – במשנה במכות, מדובר בְּבָא עַל אֲחוֹתוֹ כשהיא בּוֹגֶרֶת, שאין קנס לבוגרת (להלן מג), ולכן הוא חייב מלקות.

מקשה הגמרא: גם אם נעמיד את המשנה במכות באֲחוֹתוֹ בּוֹגֶרֶת, שאין לה קנס, נַמִּי – גם כן יקשה מדוע לוקה, הָא אִיכָּא – הרי הוא חייב בתשלומי כּוֹשֶׁת וּפָגָם – כמה התביישה, וכמה הופחת שוויה להמכר בשוק, וכיון שיש עליו חיוב תשלומים מדוע לוקה.

מתרצת הגמרא: המשנה שם עוסקת בְּשׁוֹטָה, שאין לה בושת, וגם פגם אינו חייב לשלם לה כיון שאין לה שווי למכר בשוק.

שואלת הגמרא: וְהָא אִיכָּא צַעֲרָא – והרי יש על האונס חיוב לשלם דמי צער, כמבואר להלן (לט:), וכיון שחייב בתשלומים מדוע ילקה.

מתרצת הגמרא: מדובר בִּמְפוּתָּה, שאין לה צער.

מוסיפה הגמרא: הַשְׁתָּא דְּאָתֵית לְהָכִי – כיון שהוצרכנו לומר שהמשנה במכות עוסקת במפותה, שוב אין צורך לדחוק ולהעמידה בבוגרת ושוטה, אלא אֲפִילּוּ תֵּימָא שמדובר באֲחוֹתוֹ נַעֲרָה ופיקחת, ומכל מקום אין עליו שום חיוב ממון, כיון שיש להעמיד שמדובר בִּיתוֹמָה וּמְפוּתָּה, שכיון שהיא יתומה, קנסה, בושתה ופגמה שלה הן, וכיון שנתפתתה ונבעלה לו מרצונה, מחלה לו על חיוביו הממוניים אליה, ובאופן זה אמרה המשנה במכות שחייב מלקות.

הגמרא מבררת את המקור לדינו של עולא. מדייקת הגמרא: אַלְמָא קָסָבַר עוּלָּא – מתירוצו של עולא מבואר שהוא סובר דְּכָל הֵיכָא דְּאִיכָּא – כל מקום שישנו מעשה הראוי לחייב תָּמוֹן וַמַּלְקוּת, הדין הוא שְׁמָמוֹנָא מְשַׁלֵּם, מֵילְקָא לָא לָקֵי – משלם ממון ואינו לוקה, שאם סובר עולא שלוקה ואינו משלם, מדוע תירץ שבמשנה במכות מדובר בבוגרת, הלא יכול היה לתרץ שמדובר שם בנערה ובאופן שהתרו בו, ולכן לוקה, ואילו במשנתינו מדובר באופן שלא התרו בו, ולכן אינו לוקה אלא משלם, ומכך שלא ביאר כן מוכח שעולא סובר שאף אם התרו בו משלם ואינו לוקה, ורק בבוגרת שאין תשלומים כלל, יש מלקות. וכיון שכך היא דעתו של עולא, מבררת הגמרא: מְנָא לֵיהּ לְעוּלָּא הָא – מנין למד עולא דין זה.

משיבה הגמרא: גְּמַר – עולא למד זאת מַחֹבֵל בַּחֲבֵירוֹ, מַה חוֹבֵל בַּחֲבֵירוֹ, דְּאִיכָּא סיבה לחייבו תָּמוֹן על החבלה, וכמו כן יש סיבה לחייבו מַלְקוּת, שהרי עבר על לאו של 'אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ לֹא יֹסִיף' (דברים כה ג), והדין הוא שְׁמָמוֹנָא מְשַׁלֵּם מֵילְקָא לָא לָקֵי – שמשלם ממון ואינו לוקה, וכמבואר בפסוק (שמות כא יט) 'רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן', אַף כָּל הֵיכָא דְּאִיכָּא – אף כל מקום שיש בו סיבה לחייבו תָּמוֹן וַמַּלְקוּת, מָמוֹנָא מְשַׁלֵּם מֵילְקָא לָא לָקֵי – משלם ואינו לוקה.

דוחה הגמרא לימוד זה: לא ניתן ללמוד שאר חיובי ממון מחובל בחבירו, בין אם חיוב ממון חמור ממלקות, ובין אם הוא קל ממנו. אם חיוב ממון חמור יותר, יש לפרוך כך, מַה לְּחוֹבֵל בַּחֲבֵירוֹ – יתכן שדוקא בחובל בחבירו החמירו שישלם ממון ולא ילקה, כיון שמצאנו דבר נוסף שהחמירה עליו תורה, שֶׁכֵּן חַיָּיב בַּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים – חמשה מיני תשלומים, שהם נזק, צער, ריפוי, שבת ובושת. אבל בשאר חיובי ממון שאין חומרא זו, מנין שגם בהם נחמיר שישלם ממון ולא ילקה. וְאִי מָמוֹנָא לְקוּלָּא – ואם תאמר שעונש ממון קל מעונש מלקות ואין לפרוך כן, אם כן יש לפרוך באופן הפוך, שיתכן שדוקא בחובל בחבירו מקילים שישלם ממון ולא ילקה, כיון שדינו קל משאר איסורים, שֶׁכֵּן הוּתַּר מִכְּלָלוֹ בְּבֵית דִּין – שהרי איסור חבלה הותר במקום מסוים, והיינו בבית דין שרשאים להלקות אדם המחויב מלקות, אבל בשאר דברים, וכגון אונס ומפתה שלא הותרו בשום מקום, מנין שיהא דינם קל, שישלמו ולא ילקו.

הגמרא מביאה לימוד אחר: אֶלָּא, גְּמַר – למד זאת עולא מֵעֵדִים זוֹמְמִין, כלומר, עדים שהעידו על מעשה שאירע במקום מסוים, ובאו עדים אחרים והעידו שבאותו זמן היו עמהם העדים במקום אחר ולא יתכן שראו את אותה עדות שהעידו עליה, שחידשה התורה שנאמנים העדים האחרונים, ואילו הראשונים מתחייבים באותו עונש או חיוב ממון שרצו לחייב על פי עדותם, וכך למד עולא, מַה עֵדִים זוֹמְמִין שהעידו על אדם החייב ממון לחבירו, דְּאִיכָּא – שראוי לחייבם תָּמוֹן מדין 'כַּאֲשֶׁר זָמַם' (דברים יט יט), וכמו כן ראוי לחייבם מַלְקוּת שהרי עברו על לא תעשה של 'לֹא תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁקֶר' (שמות כ יב), ומכל מקום אנו אומרים שְׁמָמוֹנָא מְשַׁלֵּם מֵילְקָא לָא לָקֵי – משלמים ממון ואינם לוקים, כמו שיבואר להלן, אַף כָּל הֵיכָא – כל מקום דְּאִיכָּא תָּמוֹן וּמַלְקוּת, מָמוֹנָא מְשַׁלֵּם מֵילְקָא לָא לָקֵי.

דוחה הגמרא: אף לימוד זה יש לפרוך, אם ממון חמור, יש לפרוך כך, מַה לְּעֵדִים זוֹמְמִין שמצינו דבר נוסף שהחמירה עליהם התורה, שֶׁכֵּן אֵינָן צְרִיכִים הַתְרָאָה כדי להענש ב'כאשר זמם' ולהתחייב מיתה או מלקות או ממון, ולכן דין הוא שנחמיר עליהם גם לחייבם ממון ולא מלקות, אבל בשאר איסורים מנין שנחייב ממון ולא מלקות. וְאִי מָמוֹנָא לְקוּלָּא הוּא – ואם תאמר שחיוב ממון קל מחיוב מלקות, מכל מקום יש לפרוך באופן הפוך, שדוקא בעדים זוממים מקילים עליהם שישלמו ממון ולא ילקו, כיון שיש בהם סברא להקל, שֶׁכֵּן לֹא עָשׂוּ מַעֲשֶׂה, אלא עונשם הוא רק על דיבורם, אבל בשאר המקומות, שעשו מעשה, מנין להקל ולומר שיתחייבו ממון ולא מלקות.

מתרצת הגמרא: אֶלָּא, עולא גְּמַר מִתַּרְוַיְיהוּ – משניהם יחד, מחובל בחבירו ומעדים זוממים, שאם תרצה לדחות את הלימוד מחובל בחבירו מחמת שהוא חייב בחמשה דברים, עדים זוממים יוכיחו שאינם חייבים בחמשה דברים, ומכל מקום משלמים ואינם לוקים. ואם תאמר שמעדים זוממים אי אפשר ללמוד שכן אינם צריכים התראה, חובל בחבירו יוכיח שצריך התראה כדי ללקות, ומכל מקום משלם ממון ואינו לוקה, וכך הוא הלימוד, מַה הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן – הדבר המשותף לחובל בחבירו ולעדים זוממים הוא דְּאִיכָּא תָּמוֹן וּמַלְקוּת, ודינם הוא דְּמָמוֹנָא מְשַׁלֵּם מֵילְקָא לָא לָקֵי, אַף כָּל הֵיכָא דְּאִיכָּא תָּמוֹן וּמַלְקוּת, מָמוֹנָא מְשַׁלֵּם מֵילְקָא לָא לָקֵי – משלמים ממון ואינם לוקים.

הגמרא דוחה גם לימוד זה: מַה לְּהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן, שֶׁכֵּן יֵשׁ בָּהֶן צַד חָמוּר – בכל אחד מהם ישנה חומרא אחת, חובל בחבירו חמור בזה שהוא חייב בחמשה דברים, ועדים זוממים חמורים בכך שאינם צריכים התראה, ולכן דין הוא שנחמיר עליהם לחייבם ממון ולא מלקות, אבל שאר חיובי ממון שאין בהם אף לא חומרא אחת, מנין שנחמיר עליהם לחייבם ממון ולא מלקות. וְאִי מָמוֹנָא לְקוּלָּא הוּא – ואם תאמר שחיוב ממון הוא עונש קל מחיוב מלקות, יש לפרוך באופן הפוך, שדוקא בשני דינים אלו ראוי להקל ולחייבם ממון ולא מלקות, שֶׁכֵּן יֵשׁ בָּהֶן צַד הֵקֵל, חובל בחבירו קל בזה שהותר מכללו בבית דין, ועדים זוממים קלים שכן לא עשו מעשה, אבל שאר חיובי ממון שאין בהם אף לא קולא אחת, מנין שנקל עליהם לחייבם ממון ולא מלקות.

הגמרא מביאה לימוד אחר לדברי עולא שמשלם ואינו לוקה.
מסיקה הגמרא: **אֶלָּא**, **עוּלָּא** בגזירה שוה 'תַּחַת' 'תַּחַת' מחובל בחבירו **גָּמַר** – למד את דינו, **שהרי כְּתִיב הָכָא**, בפרשת אונס (דברים כב כט), 'וְלוֹ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ', **וּכְתִיב הָתָם** בפרשת חובל בחבירו (שמות כא כד), 'עַיִן תַּחַת עַיִן', **מַה הָתָם** – בחובל בחבירו, **מְמוֹנָא מְשַׁלֵּם מִילְקָא לֹא לָקֵי** – משלם ממון ואינו לוקה, **אַף כָּל** **הֵיכָא דְּאִיכָּא מְמוֹנָא וּמַלְקוּת** – אף כל מקום שיש בו סיבת חיוב ממון ומלקות, **מְמוֹנָא מְשַׁלֵּם מִילְקָא לֹא לָקֵי** – משלם ממון ואינו לוקה.

* * *

עד כאן ביארה הגמרא את שיטת עולא, המיישב את הסתירה בין משנתינו לבין המשנה במכות על פי שיטתו, שהחייב מלקות ותשלומים, משלם ואינו לוקה. עתה מביאה הגמרא ישוב אחר בסתירת משנתינו והמשנה במכות: **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֲפִילּוּ תֵּימָא** שגם במשנה במכות המחייבת מלקות מדובר בַּאֲחוֹתוֹ נַעֲרָה, ואין בכך סתירה למשנתינו המחייבת קנס, כיון **שֶׁבָּאן**, במשנה במכות, מדובר **שֶׁהִתְרוּ בּוֹ** לפני שעבר את העבירה שאם יעבור עבירה זו ילקה, וכיון שחל עליו חיוב מלקות, אינו משלם. **וְכָאן**, במשנתינו, מדובר **שֶׁלֹּא הִתְרוּ בּוֹ** למלקות, וכיון שאינו לוקה חייב לשלם ממון.
הגמרא מבררת את מקור דינו של רבי יוחנן. מדייקת הגמרא: **אַלְמָא קָסָבַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל הֵיכָא דְּאִיכָּא מְמוֹן וּמַלְקוּת, וְאִתְרוּ בֵּיהּ** – והתרו בו, שאז אפשר לחייבו מלקות, **מִילְקָא לָקֵי מְמוֹנָא לֹא מְשַׁלֵּם** – לוקה ואינו משלם. מבררת הגמרא: **מְנָא לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן הָא** – מנין למד רבי יוחנן דין זה.
משיבה הגמרא: **אָמַר קְרָא** בפרשת מלקות (דברים כה ב), 'וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר', וממה שנקטה התורה לשון יחיד 'רשעתו', למד מכך רבי יוחנן **שִׁמְשׁוּם רִשְׁעָה אַחַת** – עבירה אחת, **אַתָּה מַחֲייְבוֹ, וְאִי אַתָּה מַחֲייְבוֹ מִשּׁוּם שְׁתֵּי רִשְׁעִיּוֹת** – שכשעבר אדם שתי עבירות במעשה אחד אין עונשים אותו על שתיהן אלא רק על אחת מהן, ועדיין אין אנו יודעים על איזו מהן יענש, ממשיכה הגמרא ודורשת, **וְסָמִיךְ לֵיהּ** – ובפסוק הסמוך ל'כדי רשעתו' (שם פסוק ג) כתוב **'אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ'**, ללמד שאם יש חיוב ממון וחיוב מלקות, לוקה ואינו משלם.
מקשה הגמרא על דברי רבי יוחנן: **וַהֲרֵי חוֹבֵל בַּחֲבֵירוֹ, דְּאִיכָּא מְמוֹן וּמַלְקוּת** – שיש בו חיוב ממון על החבלה, ועונש מלקות על שעבר על לאו של 'אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ לֹא יֹסִיף' (שם), **ובכל זאת הדין הוא שְׁמְמוֹנָא מְשַׁלֵּם מִילְקָא לֹא לָקֵי. וְכִי תֵּימָא** – ואם תרצה לדחות ולומר דְּהָנֵי מִילֵּי – מה שחובל בחבירו משלם ואינו לוקה, היינו רק **הֵיכָא דְּלֹא אִתְרוּ בֵּיהּ** – באופן שלא התרו בו למלקות, שכיון שאינו לוקה, משלם, **אֲבָל אם אִתְרוּ בֵּיהּ, מִילְקָא לָקֵי מְמוֹנָא לֹא מְשַׁלֵּם. וַהֲרֵי לֹא יתכן לומר כן, דַּהֲאָמַר רַבִּי אַמֵּי, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הָכָּהוּ** – אדם שהכה את חבירו **הָכָּאָה שֶׁאֵין בָּהּ** חיוב תשלומים של **שָׁוֶה פְּרוּטָה, לוֹקֶה, ויש לברר, הֵיכִי דָּמֵי** – באיזה אופן מדובר, **אִי דְּלֹא אִתְרוּ בֵּיהּ, אַמַּאי לוֹקֶה, והרי אין מלקות ללא התראה, אֶלָּא פַּשִׁיטָא דְּאִתְרוּ בֵּיהּ, ומכל מקום טַעֲמָא דְּלֵית בָּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה** – רק משום שאין בהכאה זו שוה פרוטה לוקים עליה, כיון שאין בה דין תשלומים, **הָא אִית בָּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה** – אבל אם יש בה שוה פרוטה, **מְמוֹנָא מְשַׁלֵּם מִילְקָא לֹא לָקֵי** – משלם ואינו לוקה, ומבואר שגם כשהתרו בו למלקות משלם ואינו לוקה, ואם כן חוזרת הקושיא, שמצינו חובל בחבירו שחייב ממון ומלקות ומשלם ואינו לוקה, ואיך אמר רבי יוחנן שכל המתחייב ממון ומלקות לוקה ואינו משלם.
מתרצת הגמרא: בחובל בחבירו יש טעם מיוחד לכך שמשלם ואינו לוקה, **כְּדַאֲמַר רַבִּי אֵילְעָא** בענין אחר, לגבי עדים זוממים, **בְּפֵירוּשׁ רַחֲמָנָא תּוֹרָה עֵדִים זוֹמְמִין לְתַשְׁלוּמִין** – שמשלמים ואינם לוקים, **הָכָא נַמִּי** – גם כאן לגבי חובל בחבירו, **בְּפֵירוּשׁ רַחֲמָנָא תּוֹרָה חוֹבֵל בַּחֲבֵירוֹ לְתַשְׁלוּמִין**, שמשלם ואינו לוקה, ולהלן תבאר הגמרא היכן ריבתה זאת התורה, אלא שקודם לכן מבארת הגמרא את גוף דברי רבי אילעא.
מבארת הגמרא: **וְהֵיכָא אִיתְּמַר דְּרַבִּי אֵילְעָא** – היכן נשנו דברי רבי אילעא אלו, **אַהָא** – על המשנה במכות (ה.) לגבי עדים זוממים, וכך שנינו שם, עדים שאמרו **טָעִינוּ אָנוּ אֶת אִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁחַייָב לַחֲבֵירוֹ מָאתַיִם זוּז, וְנִמְצְאוּ** העדים **זוֹמְמִין, לוֹקִין** משום שעברו על לאו של 'לֹא תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁקֶר' (שמות כ יב), **וּמְשַׁלְּמִין** מאתים זוז לאותו איש שזממו להפסידו סכום זה, והטעם לכך, משום **שֶׁלֹּא הָשַׁם** – הפסוק **הַמֵּבִיאָן לִידֵי מַכּוֹת מְבִיאָן לִידֵי תַּשְׁלוּמִין**, שהרי מלקות הם מתחייבים משום 'לא תענה', ותשלומים הם חייבים משום 'כַּאֲשֶׁר זָמַם' (דברים יט יט), **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים כָּל הַמְשַׁלֵּם** מחמת מעשה שעשה, **אֵינוֹ לוֹקֶה** מחמת אותו מעשה. ולכאורה קשה, מדוע אומרים חכמים ש'כל המשלם אינו לוקה', **וְנֵימָא** – נאמר להיפך, שכָּל **הַלּוֹקֶה אֵינוֹ מְשַׁלֵּם**, וילקו ולא ישלמו. וכדי לתרץ קושיא זו **אָמַר רַבִּי אֵילְעָא, בְּפֵירוּשׁ רִיבְּתָה תּוֹרָה עֵדִים זוֹמְמִין לְתַשְׁלוּמִין**. והֵיכָן **רִיבְּתָה** זאת התורה, **מִבְּדֵי כְּתִיב** – כיון שכבר נאמר לגבי עדים זוממים (שם) 'וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו', אם כן, הפסוק שנכתב לאחר מכן 'וְלֹא תָחוֹס עֵינֶךָ וגו' **יָדְ בְּיָדְ לָמָּה לִי** – לשם מה הוצרך להיכתב, אלא ללמדנו בא שעדים זוממים דינם הוא **בְּדָבָר הַנִּיתָּן מִיָּד לְיָד, וּמַאי נִיהוּ** – מהו דבר הניתן מיד ליד, זה **מָמוֹן**, ומכאן למדו חכמים שעדים זוממים משלמים ואינם לוקים.
עתה מבארת הגמרא היכן ריבתה תורה בפירוש חובל בחבירו לתשלומים [שמחמת כן אף רבי יוחנן האומר שבדרך כלל לוקה ואינו משלם, מודה שבחובל בחבירו משלם ואינו לוקה]. אומרת הגמרא: **חוֹבֵל בַּחֲבֵירוֹ נַמִּי, מִבְּדֵי כְּתִיב** – כיון שכבר נאמר לגביו (ויקרא כד יט) 'כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לּוֹ', אם כן הפסוק שנכתב לאחר מכן (שם פסוק כ) 'כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוּם בָּאָדָם כֵּן יִנָּתֶן בּוֹ' **לָמָּה לִי**, אלא ללמדנו בא שחיוב החובל בחבירו הוא **בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נְתִינָה, וּמַאי נִיהוּ** – מהו דבר שיש בו נתינה, זה **מָמוֹן**, ומכאן שהחובל בחבירו משלם ואינו לוקה.
הגמרא מבררת מדוע רבי יוחנן אינו סובר כעולא, שבמקום מלקות וממון משלם ואינו לוקה. שואלת הגמרא: **וְרַבִּי יוֹחָנָן**, הסובר שכשיש חיוב ממון ומלקות לוקה ואינו משלם, **מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר כְּעוּלָּא**, שמשלם ואינו לוקה.
משיבה הגמרא: כיון שהוקשה לרבי יוחנן, **אִם כֵּן**, שמשלם ואינו לוקה, נמצא שהבא על אחותו שחייב קנס, פטור ממלקות, ואם כן **כְּבַטָּלְתָּ** את עונש הלאו של 'עֶרְוַת אֲחוֹתְךָ **לֹא תְגַלֶּה**' (ויקרא יח ט), שהרי העונש הראוי לעובר על לאו הוא מלקות, ובלאו זה שיש חיוב תשלומים, לא שייך חיוב מלקות.